

“QOYYA” BALETİ, yaxud özünü tapan və tanıyan maxo

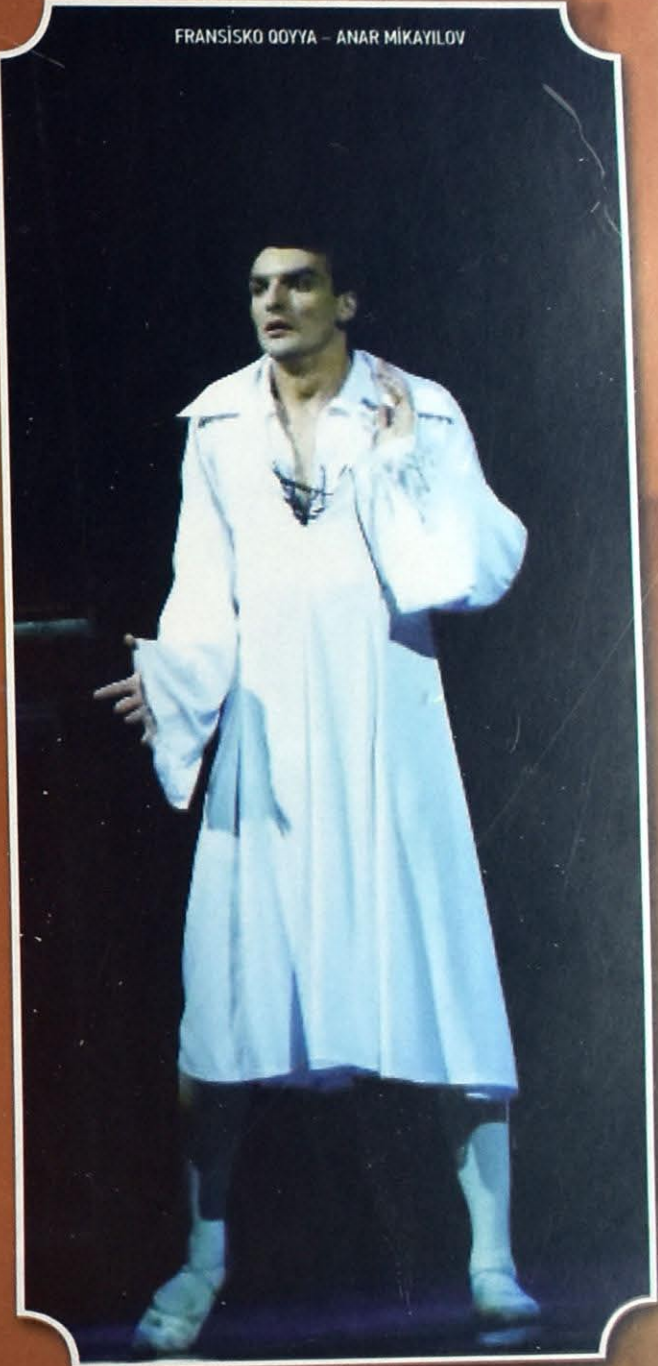
Beləliklə, Qoyyanın həyat və yaradıcılığının sözlə rəsmini çəkməyə çalışacağıq. Başqa sözlə, bu həyat və yaradıcılığın kino musiqisi və simfoniya balalet tamaşasına kimi yetişməsinin təəssüratlarını bölüşəcəyik. Səbəb nəinki musiqi mədəniyyətimizin, ümumilikdə mədəniyyət və incəsənət tariximizin fəxrlərindən biri, dahi Qara Qarayevin 100 illik yubileyi münasibətilə ilk dəfə olaraq Opera və Balet Teatrında tamaşaya qoyulan “Qoyya” biraərdəli balaletidir. Möhtəşəm musiqi xadiminin xatirəsinə möhtəşəm hədiyyə olaraq ərsəyə gətirilən balalet əsərinin musiqisi Qara Qarayevlə Fərəc Qarayevə məxsusdur. Tamaşanın musiqi rəhbəri və dirijoru əməkdar artist Əyyub Quliyev, quruluşçu balaletmeysteri Estoniyanın əməkdar artisti və Dövlət mükafatı laureatı, Sankt-Peterburq “Dance Opera” balalet festivalının bədii rəhbəri, YUNESKO yanında Beynəlxalq Rəqs Şurasının üzvü, Beynəlxalq Marius Petipa irsi fondunun prezidenti, professor Vasili Medvedev, libretto müəllifi Yana Temiz, quruluşçu rəssamı Dmitri Çerbadi, xormeysteri Sevil Hacıyeva, dekorçu rəssamı əməkdar mədəniyyət işçisi Tehran Babayev olan premyera tamaşasında Qoyya obrazını Anar Mikayılov, hersoginya Kaetana Alba obrazını əməkdar artist Nigar İbrahimova, İnkvizitoru əməkdar artist Makar Fernşandt, Kraliçanı Almaniya da keçirilən balalet artistlərinin beynəlxalq müsabiqəsinin bürünc mükafatçısı Ayan Eyvazova canlandırırdılar.

QOYYANIN ALTI XƏYALI

Tamaşa Fransisko Qoyyanın (1746–1828) həyatının son dönəminin, xəstəhal rəssamın əhvalının altı xəyal şəklində yozumundan, özünü tapan və tanıyan müstəsna istedad sahibi olan yaradıcı insanın fikir və hiss çirpintilərindən ibarətdir: tənha və xəstədir, keçirdiyi xəstəlik ucbatından eşitmə qabiliyyətində əngəl yarandığından başındakı uğultular ona rahatlıq vermir və müxtəlif xəyallara çevrilir; məsələn, keçmişinə aid personajlar qəribə fiqur-simvol şəklini alır, yaradıcılığını təşkil edən mövzular və bütün həyatıboyu rahatlığını pozan obrazlar isə əksinə, insan cildində görünürlər.

Bir sözlə, yarıyuxulu, yarıoyaq vəziyyət retrospektiv vernisaja, zamana çevrilir – tamaşacını Qoyyanın həyat və yaradıcılıq yolunun əvvəlinə aparır. Birinci xəyalının qəhrəmanları İnkvizitor, Kaetana Alba və Kraliça – Tale, Eşq və Hakimiyyət. Albanın qəfil ölümünü qətl aktı kimi qavrayan rəssamın əsərlərində əbədi həyat bəxş etdiyi, eşq və ölüm rəmzi olan qırmızı yaylığını həkk etdiyi varlığı taleyin

FRANSİSKO QOYYA – ANAR MIKAYILOV

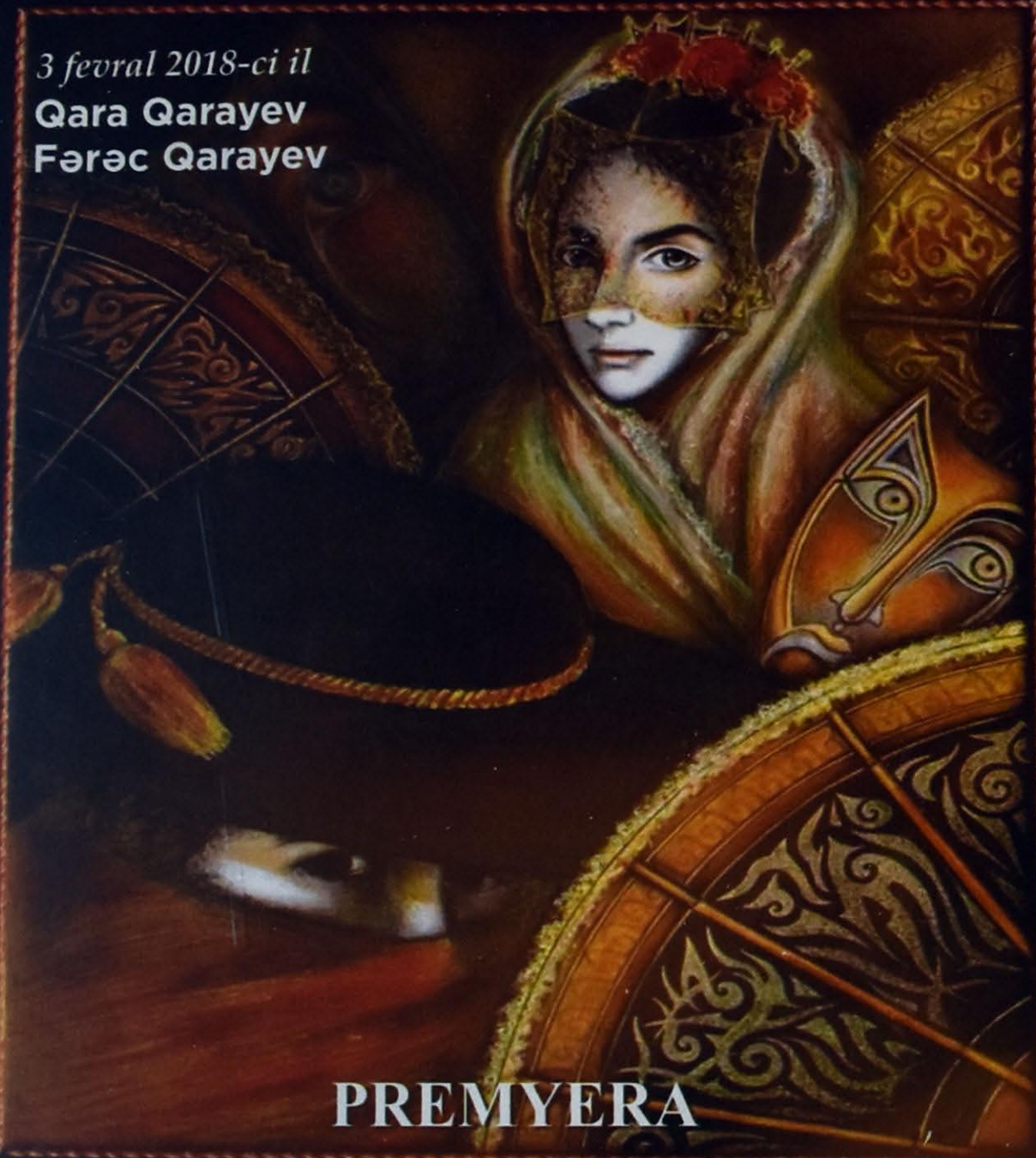

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ MƏDƏNİYYƏT VƏ TURİZM NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT AKADEMİK OPERA VƏ BALET TEATRI

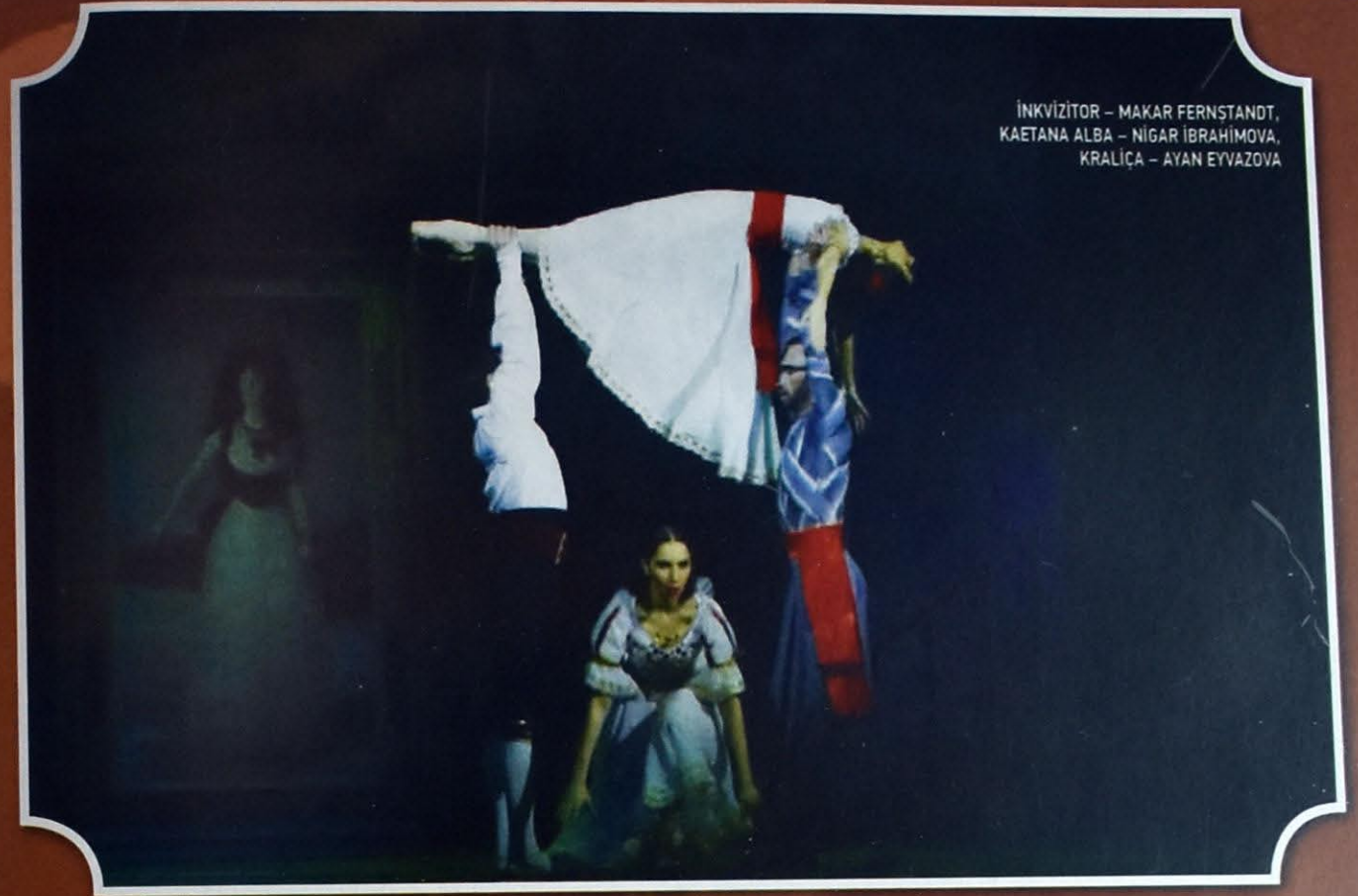
3 fevral 2018-ci il
Qara Qarayev
Fərəc Qarayev

PREMYERA

QOYYA
(bipərdəli balet)

Tamaşa saat
19:00-da
başlayır.

INKVİZİTOR – MAKAR FERNSTANDT,
KAETANA ALBA – NİGAR İBRAHİMOVA,
KRALİÇA – AYAN EYVAZOVA

hökmü ilə itirmişdir və indi axirətdə onunla görüşmək saadətine çatmaq üçün Tanrıdan ölüm arzulayır.

İkinci xəyalında Madrid əhlinin sevimlisi cazibədar və cəsarətli Kaetana Alba Qoyyanın da düşüncə və duyğularının hakiminə dönür, fırça ustasını "Çətir" kimi solmaz şedevrlər yaratmağa ruhlandırır.

Üçüncü xəyalında Qoyya bizə emalatxanasında Kaetananın rəsmini çəkir. Bizi məhəbbət və ilhamın, istedad və gözəlliyin vəhdəti olan "Maxa geyimdə" və "Çılpaq maxa" portretlərinin kifayət qədər məhrəm yaranma şəraitinin şahidinə çevirir.

Dördüncü xəyalında və tamaşanın ən uğurlu hissəsində biz Qoyyanı Kraliçanın evindəki ziyafətdə görürük. Onun bu ağıllı və hökmlü qadınla görüşü Albaya eşqi qədər əhəmiyyətlidir. Buna görə də iki qadın bir-birinə istər-istəməz rəqib gözü ilə baxır və rəqabət, birincilik iddiası ömürlərinin sonuna kimi onları tərk etməyəcək.

Beşinci xəyalında fırça ustası və mütəfəkkir monoloq söyləyir, bütün yaradıcılığını çözləməyə çalışır.

Altıncı xəyalında ona hücum çəkən xəyal və qarabasmaları – gözəlləri və çirkinləri, qocaları və uşaqları, yoxsulları və zadəganları tablolarına köçürür, yaddaşlarda da bu halında, bu görünüşündə qalır – üzəri yanan şamlarla bəzənmiş qara şlyapası ilə molbert qarşısında ustalıqla əlində tutduğu fırça təsviri sənəti zənginləşdirərək...

“ Bir sözlə, XVIII əsrdə İspaniyada leksikonlarda və məişətdə peyda olan, kasıb təbəqənin təmsil etmələrinə rəğmən görkəm və davranış etibarilə cəsarət və cazibədarlıq rəmzləri kimi qəbul edilən maxo (maxanın kişi ekvivalenti) kimi – Qoyya hər bir ispan kimi (elə istənilən digər millətin kişi cinsindən olan nümayəndəsi də maxo, müasir səsləndirdə maço olmaqdan vaz keçməz) ağıllı kəsəndən bəri arzuladığı bu titulu bütün meyarlar üzrə təsdiqləyən bir ömür yaşayıb – həm peşəsində, həm də şəxsi həyatında tələyinə yazılan bədxahlıqları, maneələri dəf etməkdə özündə güc tapıb.

MƏRHƏLƏLƏR...

Əvvəlcə film (1971-ci ildə SSRİ-nin "Lenfilm" və ADR-in "DEFA" kinostudiyalarının birgə çəkdiyi "Qoyya. İdrakin çətin yolu" bədii filmi), sonra simfoniya (1980-ci ildə Fərəc Qarayevlə birgə bəstələdiyi "Qoyya" simfoniyası ilk dəfə 1983-cü ildə, ölümündən sonra ifa olunub), nəhayət, balet... Bu mərhələlər eyni dərəcədə istedadlı rəngkar və qrafik, romantik cərəyanın ən parlaq ustalarından biri, yüksək humanist prinsiplərlə yaşayan Qoyyanın nəinki üslub müxtəlifliyini, eyni zamanda həmin üslubların texnika əlvanlığını da özünəxas tarzədə əks etdirir sanki...

KAETANA ALBA – NİGAR İBRAHİMOVA,
FRANSİSKO QOYYA – ANAR MİKAYİLOV

Balet tamaşası təkca bu simfoniyanın musiqisi üzərində deyil, həm də Qara Qarayevin Birinci və Üçüncü simfoniyaalarının və "Skripka üçün konsert"inin üzərində qurulub.

RAUF ABDULLAYEVƏ HƏSR OLUNMUŞ "QOYYA" SİMFONİYASI...

Fərəc Qarayev: "Bildiyiniz kimi, indi balet kimi meydana çıxan əsəri, daha doğrusu, eyniadlı filmin musiqisini atamla birlikdə yazmışıq. O vaxt Leninqradda bu musiqini lentə yazdıranda Rauf Ab-

dullayev dedi ki, bu musiqi sanki simfoniyanın bir hissəsidir. Və beləliklə, "Qoyya" simfoniyası meydana gəldi. Yeri gəlmişkən, simfoniya Rauf Abdullayevə həsr olunub. Balet tamaşasının musiqisi çox yaxşı ifa olundu, dinləyiciyə dəqiq çatdırıldı. Bu mənada heç bir iradım yoxdur. Tamaşa özü isə bir qədər ənənəvi təsir bağışladı..."

Darmacal olsa da, fikir mübadiləsi aparmaq cəhdində bulunub əlavə etdim ki, balet tamaşasının ayrı-ayrı səhnələri uğurlu alınmışdı... Kütlevi səhnələr daha maraqlı idi... Aydın oldu ki, təəssüratlarımız üst-üstə düşür.

Doğrudan da, balet tamaşası mürəkkəb və təzadlı yaradıcı şəxsiyyət olan Fransisko Qoyya Lusyentesin (Lusyentes atasının soyadıdır) yaşadığı dövrün identik səhnə panoramı ilə məhdudlaşmayan (yeri gəlmişkən, tamaşanın səhnə tərtibatı və mövzu həlli qüsursuzluğu ilə yadda qaldı – qədərində dəbdəbə və qədərində minimalist dekorçu-rəssam işinin sayəsində tamaşaçılar Qoyyanın solmaz əsərlərini də bir daha seyr edə bildilər), sənətkarın şahidi olduğu tarixi və taleyüklü hadisələri yaradıcılığı vasitəsilə dərkinin tərz-i-hərəkəti, ərizəli olaraq ən azı müşahidə etdiyimizdən bir qədər fərqli yozumda səhnə əsəri kimi ərsəyə gəlməliydi. Birpərdəli balet tamaşası üçün bu möhkəm zəmini musiqinin ruhu, tərz-i, üslubu verir...

KAETANA ALBA – NİGAR İBRAHİMOVA

Samirə Behbudqızı